

tes, que hem identificat amb designacions provisionals per a identificar-les. Amb tot, no és el nostre objectiu de suggerir un model referencial.

1. Principis bàsics

Com que no existeixen uns criteris de transcripció dels materials orals enregistrats unànimement acceptats pels investigadors, seria convenient almenys seguir uns quants principis bàsics. Pel que fa als estudis catalans, s'han definit unes pautes generals de gran interès, com ara, les expressades per Pujol (1985) i Oriol (2002).⁴⁷

D'entrada, és un punt clau la no discriminació en l'escrit dels fenòmens de caràcter fonètic, morfosintàctic o lèxic apartats del model normatiu. Seguint Pujol (1985: 1):

s'hauran de respectar també una sèrie de característiques considerades com a defectes en una obra literària escrita, tant de tipus lèxic (barbarismes, concordances *ad sensum*, repeticions i vacil·lacions), com sociolingüístics (vulgarismes).

La transcripció es limita a reflectir l'elocució dels informants, sense diferenciar des d'una òptica normativa els trets «incorrectes» amb recursos com són la cursiva o les cometes. La cursiva és reservada per a mostrar els canvis de codi; com les expressions, oracions o textos citats o integrats en el discurs dels informants.

Es parteix de la idea que els materials orals recopilats són una font d'estudi i, per tant, és primordial no produir interferències significatives que puguin adulterar la informació que aporten els textos *per se*. Tot i que també s'han de tenir presents les convencions exigides pel codi escrit, a efectes d'eficàcia comunicativa.

En aquest sentit, és fonamental la recomanació de seguir el criteri ortogràfic, o siga, fer ús dels signes propis del sistema ortogràfic de la llengua que es transcriu –en aquest cas, el català– per damunt de signes de codis aliens:⁴⁸

La transcripció dels enregistraments magnetofònics es farà d'acord amb els recursos del sistema ortogràfic oficial, tenint en compte que caldrà respectar la fàcies lingüística, la integritat dels documents i l'estructura formal dels textos etnopoètics (Pujol 1985: 1).

Així, per exemple, Oriol (2002: 134) recomana evitar l'ús de l'accent circumflex a favor d'altres mitjans propis del sistema ortogràfic català. Com ara, seguint les regles d'accentuació habituals per a representar certes elisions dialectals dels verbs (*donà'ls*, en

47 En el cas de Pujol, es tracta de les *Normes de transcripció dels enregistraments magnetofònics* (circa 1985), adreçades internament als seus alumnes de Filologia Catalana de Tarragona. Agraïm la gentilesa de Carme Oriol que ens haja pogut facilitar aquest document, i a Joan A. Verge, la informació facilitada sobre el text.

48 En general sol seguir-se aquest principi. Però hi ha aportacions vingudes d'altres sistemes, per exemple, els senyals diacrítics per a representar l'obertura de les vocals de GRFO1984, o la *y* per a representar la iodització dialectal: *fuya* (Pujol 1985: 4).

lloc de *donâ'ls*).⁴⁹ Un altre exemple és la integració de fonemes aliens al sistema català. Com el so fricatiu velar sord [x], que representen la *g* i la *j* en cursiva: «jabalí» (Pujol 1985: 7),⁵⁰ o el fricatiu interdental sord [ʃ], amb *c* i *ç*: *doce, goç* (Qu1986, 95, Qu1997).⁵¹

La fidelitat al codi oral a voltes comporta, per una banda, decantar-se parcialment de les regles ortogràfiques, per exemple, en l'accentuació (*ès, pero, perquè*) o en l'ús de certs grafemes (*rotja, playa*). Però, per altra banda, poden existir convencions ortogràfiques a fi de contribuir a una millor claredat interpretativa o a una simplificació de la nostra tasca. Com ara, un mateix grafema pot representar diferents possibles pronúncies, si s'indica als criteris. Així, *ja, jo*, poden equivaldre a *ia, io*; *l·l* a *l*; o *-igs* a *-its, -is* (Pujol 1985: 5). En el supòsit que es vulguen reflectir casos d'oscil·lacions lingüístiques procedents dels informants, cal indicar-ho als criteris, així s'evitarà que els lectors malinterpreten la variació lingüística com una errada del col·lector (Oriol 2002: 134-135).

Per damunt de tot, seguint Oriol (2002: 134), haurien de ser postulats bàsics de tots els investigadors la claredat d'exposició dels criteris adoptats i la coherència a l'hora de posar-los en pràctica: «el més important, però, és que aquests criteris estiguin ben descrits, que parteixin d'un coneixement de la pròpia llengua i que s'apliquin de forma coherent».

2. Proposta de Josep M. Pujol

Les recomanacions de J. M. Pujol són de molta exhaustivitat i abracen tant aspectes ortogràfics com de puntuació o d'organització dels textos. Coincideix amb el model dialectològic per la sensibilitat pels fenòmens atestats en el registre oral. El seu caràcter pedagògic es palesa per la riquesa d'exemples. Els principis bàsics s'han esmentat en l'apartat anterior, ens referirem ara concretament al seu model de transcripció.

Pujol recomana no marcar els fenòmens fonètics de caràcter sistemàtic i «no connotats socialment per les respectives comunitats» on s'han recopilat els materials, per exemple, els fenòmens d'elisió en fonètica sintàctica o els ensordiments. Sí que es marquen els fenòmens no sistemàtics, com l'afèresi no general, amb apòstrof (*'gafar*; però *metla*), l'apòcope (*famili*), la pròtesi (*allunt*), la síncope (*cargol*), la metafoia (*melitar, sinyor*) o certs emmudiments de fonemes intervocàlics (*d: vegaa, vegaes; v: portae; s: raboa*).

Es fixa en aspectes de fonètica, com ara l'aparició de vocals o consonants paragògiques, com a recurs fonosintàctic o antihiàtic (*ens·e, us·e, els·e; amb ell, an ell*,

49 Tanmateix l'accent circumflex ha estat utilitzat pels investigadors per a marcar diversos fenòmens: elisió de *-r* (Pujol s/d, Ver1991, Qu1995, Go1996, Pe1999, Bu2000, FFMN2010, Be2011) o *-s* (Bu2000, FFMN2010), o reducció del sufix *-ada* (Mo2009, Be2011). Evitar possibles homografies pot justificar aquest ús, o el pes d'una certa tradició per a marcar elisions de *-r* en textos lírics (com ara, «per fê anar el rei *vestido*»; dins *l'Obra del Cançoner Popular Català*, VI, 265).

50 Un criteri que ha estat en general molt seguit (per exemple, per Qu1995, Carx1998, Be2012).

51 Oriol (2002: 135), en canvi, recomana de marcar amb la cursiva la totalitat de la paraula que conté el fonema no adaptat al català i no només la lletra que el representaria. Segueixen aquest criteri FFMN2012.

ad ell ‘a ell’; *ont aneu?* ‘on aneu?’; *agon, avon* ‘on’; *tebeio*). O l’elisió de la –s en les combinacions de pronoms (*mo la volen donar*).

Proposa (com Oriol 2002: 135) l’adaptació a l’ortografia catalana dels barbarismes que hagen estat adaptats fonèticament (*qüento, vistasso*).⁵²

3. Els models dialectològics

Sol ser habitual l’ús de transcripcions de textos orals en els treballs dialectològics com a eina per a l’estudi o de mostra dels parlars objectes d’anàlisi. Entre aquests materials, són freqüents els textos de caràcter etnopoètic, generalment descontextualitzats, ja que es presenten amb una finalitat merament lingüística. En certa manera, es tractaria d’una versió ortogràfica de les transcripcions fonètiques. Prenem com a mostra d’aquest model els criteris adoptats en Ve1998,⁵³ Qu1986 i Be2011.

Dins Ve1998 es representen tots els casos d’elisions consonàntiques, sistemàtiques o no, ja que contenen informació dialectològica rellevant, i no es marquen amb signes especials: –r (*trobà*); –nt, –lt (*dién, malal*); –v–: *donae*; –d– (*m’agraen*).

Els signes ortogràfics habituals en català es posen al servei de la dialectologia, per a documentar fenòmens vocàlics (*respungué, ascolta, sinyó, as*) i consonàntics (*baigues, txiquets, tgermana, posse, txelada, arroplleque, llun, dotge, ulltx, io*). Amb tot, no tots els trets són representats (com ara, la vocal neutra àtona) i alguns requereixen la presència de signes diacrítics (per exemple, per a representar l’obertura de les vocals o la vocal neutra tònica) o de claudàtors amb la transcripció fonètica: *di[x] estió*. Hi ha contravencions a la normativa pel que fa a certs grafemes cultes (*pàlid*) o a l’accentuació (*huít, qué*).

Es restableixen entre parèntesi els casos de pèrdua de fonemes per fonosintaxi: *l’amu (e)n Xec, mor(t) de*; la no pronúncia de *i* en el grup –ix–: *que(i)xar-sé* i de la iod intervocàlica: *de(i)a*. En canvi, apareixen representades amb apòstrofs certes elisions de les partícules àtones: *i’l, no’m, asplilà’t, p’as* <per als; però *pa* <per a.

En Qu1986 s’opta per seguir certes convencions ortogràfiques i no representar tots els fenòmens dialectals de la Codonyera. Així, *j/g, s* poden representar realitzacions sordes, es distingeixen *b/v*, se segueixen les regles d’accentuació (*però, què*). Però es tracta d’un sistema que reflecteix els emmudiments sense restabliments: *patí, patín, mol, cam, buscai, passà, tranquilo, pronte...*⁵⁴ L’asterisc representa la presència del so castellà [x].

El model de Be2011 s’aplica a textos de la Marina. Reprodueix sense reintegrar tots els casos reducció fonètica (*avan, feen, escaldaeta, matàem, matexa*). Hi ha la

52 Segueixen coherentment aquest criteri diversos treballs, com són Qu1995, Carx1998; on podem trobar formes com *entonses, pués, silénsio*.

53 En general les transcripcions de Ve1998 es basen en lectures de textos escrits de caràcter popular.

54 En la reedició del treball (*El català de la Codonyera*, Gara d’Edizioni, 2012) s’ha aplicat el sistema reintegrador: *pati(r), patin(t), mol(t), cam(p), busca(v)i, passa(da), tranquil(-l)o, prom(p)te...*

convenció normativa d'escriure amb *e* les inicials *em-*, *en-*, *es-* realitzades [a].⁵⁵ En canvi, es representa les pronúncia comarcal amb *a* (*am*, *at*, *as*, *al*, *ancara*, *astar*).

Puntualment es fan usos gràfics no normatius, com ara *l·l*, que representa les geminacions (*mel·la*) o l'accentuació (*sèr*, *tòt*); i hi ha convencions, com ara *jo*, *ja* per *io*, *ia*.

Hi ha elements gràfics auxiliars: els claudàtors aporten informacions puntuals: *Gat[ə]*; el punt volat representa les elisions vocàliques: *li ·judava*; el parèntesi restableix sons omesos contextualment per facilitar la lectura: *tu (ha)s vist*; i l'accent circumflex que marca la pèrdua de *-r* final i de *-d-* en el sufix *-ada* (*matâ-les*, *gelâ*).

Al marge de l'ús acadèmic, no és habitual fer servir aquest model amb tota la seua complexitat.⁵⁶ Amb tot, es constaten criteris similars en Car2004 o Pe1999. Paral·lelament a la proposta de Pujol, constatem en general una aplicació parcial del model dialectològic (vegeu, per exemple, Ver1991, FFMN2010, Mo2009, Cla1985).

En Car2004 es representen sense reintegrar ni remarcar diferents fenòmens fonètics d'elisió que caracteritzen la localitat d'enquesta, la Romana, en el context valencià, tant de caràcter general com esporàdic: *-t*, *-lt*, *-r* > Ø (*gen*, *malal*, *milló*); *-d* > Ø (*emocionà*, *enfaós*). Fins i tot es reflecteixen fenòmens que afecten les vocals, com ara l'harmonia vocàlica o l'evolució *ou* > *au* (*terre* 'terra', *bau* 'bou'). En el codi escrit s'integren solucions dialectals diverses, com són *es* 'els, les', *atre*, *en* 'amb', *pa* 'per a', *Qu'ha passat*?

En Pe1999 es marca amb un accent circumflex la pèrdua de la *-r* final (*fê*, *poês*, *dî-li*) i les contraccions dialectals (*quê* < 'que(d)e'). No es reintegren els casos d'emudiments contextuais o esporàdics que podrien suscitar ambigüïtat; però si convé s'expliquen en nota: *olô-i suô* 'olor de suor', *tia* 'tinga', *a* 'ara'. Com en Car2004, hi ha la convenció d'usar el dígraf *ix* a pesar que no hi sone la vocal, per facilitar la lectura (*pareix*); amb tot, la transcripció és fidel a l'elocució dels narradors locals, a voltes decantant-se de certs hàbits ortogràfics (*io*, *rollo*, *Vitória*).

FFMN2010 no representa la totalitat dels emudiments sistemàtics, solament alguns (com ara la pèrdua de *-d-* en *-ada*: *ofegà*). Tampoc no transcriu totes les realitzacions fonètiques dialectals. Amb tot, es caracteritza per la reproducció dels emudiments sense restabliment (com ara *-v-*, *-d-*, *-ig*: *pensae*, *minjaes*, *vai*), i per donar forma escrita a solucions vocàliques complexes (com són les formes *enterrê* 'enterrada', *cunyeis* 'cunyades', *anei* 'anava' de Maella). L'accent circumflex representa l'elisió de *-r* final dels infinitius seguits de clítics: *gitâ's*, *curâ-ho* i de la *-s* en les combinacions binàries de pronoms: *mô'l*. En Mo2009 hi ha una tria dels fenòmens representats i se segueixen determinades convencions ortogràfiques. Apa-

55 Perquè es tracta d'un fenomen bastant sistemàtic en català occidental (segueixen la mateixa convenció, com ara FFMN2010). En canvi, trobem la representació amb *a-*, com ara, en els diàlegs en pallarès de Coll (1993): *ancara*, *ascales*, dins Sistac (1998) o en obres reivindicatives del lleidatà com ara Lle2014.

56 Una alternativa a aquest sistema és també oferir una doble versió per als textos: la versió ortogràfica normativa i la transcripció fonètica; com veiem, per exemple en Navarro (1993).

reixen també sense restablir uns quants casos d'emmudiments (*poïa*, *p'amunt*) i es transcriuen solucions fonètiques no normatives (*plàurer* 'ploure', *felisos*). Entre els elements gràfics auxiliars: l'accent circumflex, representa la reducció del sufix *-ada* (*civâ*) i el punt volat, l'afèresi (*garreu*).

Encara que Cla1985 adverteix que no es tracta d'una «transcripció fonètica»; coincideix amb el model dialectològic en l'objectiu de representació fidel de la realitat lingüística, sense intervencions. Sobretot, quant al lèxic i la morfologia. Amb tot, certs fenòmens fonètics són representats en l'escrit (*ballàvan*, *puidem*, *s'estilai*, *ameles*).

4. Els models reintegradors

Les propostes reintegradores es caracteritzen per posar d'evidència els elements afegits pels col·lectors en les transcripcions per adaptar-se a la normativa. La reintegració sol afectar generalment el nivell fonètic. Es tracta generalment d'elements omesos en el registre col·loquial. Si férem un paral·lelisme amb el camp de l'arquitectura, en aquest cas es tractaria d'un model d'intervenció *per contrast*, en què es posa de manifest la part restaurada de la realment documentada, a fi d'evitar lectures errònies del llegat històric.

Dins d'aquest model pot haver-hi diverses opcions: triar els elements assenyalats com a restablerts o subratllar totes les divergències amb la normativa. Són exemples de models parcialment reintegradores Qu1995, Gonz1996, Qu1997, Carx1998 o Ca2007. Contràriament als treballs dialectològics i paral·lelament a Pujol, aquests propostes no reflecteixen en l'escriptura els fenòmens fonètics de caràcter sistemàtic; encara que es tracte de trets exclusius d'una àrea dialectal concreta. L'objectiu és facilitar la lectura a un públic no necessàriament especialitzat. En l'apartat en què s'exposen els criteris d'edició, sol donar-se una informació detallada de les característiques dialectals més destacades de l'àrea estudiada i s'especifica quins trets no han estat reproduïts en l'escrit.

Per exemple, no es transcriu la pèrdua de *-r* final (llevat de certes elisions dialectals: *fê'l*), la reducció dels grups finals *-nt*, *-lt*, *-mp*, o de la *i* en el grup *ix*. Però en ocasions tampoc no es noten certs fenòmens que no suposen una supressió. Ens referim, com ara, a la realització en /aw/ del diftong *ou* (Qu1995; Carx1998), o a la palatalització de *l* de certs grups consonàntics: *pl*, *bl*, *cl*, *gl*, *fl*, com *bllat* (Gonz1996, Qu1997).⁵⁷

Una diferència respecte als treballs amb objectius estrictament dialectològics podria ser la tendència a regularitzar la variabilitat, que observem ocasionalment. Un exemple és la unificació de les diverses formes flexives verbals de la Ribagorça i la Llitera *-e*,

-es, *-en* / *-a*, *-as*, *-an*, a favor de *-a*, *-es*, *-en*, més normatives (dins Qu1997).⁵⁸

⁵⁷ El primer, atestat al Carxe i en part del Matarranya; el segon, a la Ribagorça, la Llitera i el Baix Cinca.

⁵⁸ Potser també deu haver influït aquí un criteri de representació simbòlica de la llengua: les solucions *-es*, *-en* són característiques del sistema català i poden encabir diverses pronúncies. Paral·lelament,

En canvi, sí que es registren en la grafia els casos de canvi asistemàtic de sons i, en cas que es documente una pèrdua, es representen entre parèntesis els sons omesos.⁵⁹

Les omissions no sistemàtiques poden afectar determinades formes, segons el context o l'informant: *vo(l)s, sa(p)s, pa(r)ell...* Sol tractar-se de regles no categòriques d'elisió; com ara, *-d-, -g-, -v-> Ø: escu(d)ellar, lletu(g)a, plo(v)ent*. O variants dialectals, restituïdes seguint la normativa: *cr(e)ia, m(e)itat, a(l)bercocs, a(l)tre, tam(b)é, t(r)esor, orquest(r)a, car(n), a(ra) voràs, ne(ce)ssitaven, me(ne)ster, beu(re)-se* (Carx1998). Encara que, per a totes les formes, no és possible una reintegració: *buti-guer, esculta, tussal* (Qu1997) ni sempre el que es restitueix és normatiu: *a(l)rre(ded)or* (Carx1998).

Molt sovint es tracta de grups consonàntics cultes, que el registre col·loquial simplifica: *prom(p)te, o(b)scur, Ma(g)dalena, tra(c)tes, a(d)vertir, a(c)captaré, i(n)nocenta, conde(m)nar...* entre els quals pot incloure's determinats dígrafs: *se(t)mana, enro(t)llar-lo, me(t)ge, terrori(t)zats*. Els diferents treballs divergeixen en el tractament d'alguns dígrafs: convenció (Qu1995, Carx1998) o restabliment: *col·(l)ocaran* (Ca2007).

Algun treball restitueix les afèresis, que generalment es marquen amb un apòstrof: *(a)nem, en (a)cabar, (v)inga!, (v)esprada* (Carx1998).

Se'ns permet l'estudi de les elisions per fonosintaxi sense vulnerar la comprensió del discurs: *casa (d)el mas, la vora (de) l'era, po(c) més, el ca(p) banyat, di(n)s de casa...*

Es donen casos que hi ha alternatives diferents per a un mateix fenomen. Per exemple, la reducció del sufix *-ada* pot representar-se o no; certes formes gramaticals poden restituir-se o integrar-se en l'escrit: *a(l)tre / atre; e(t)s, é(s) / és, é, mo(s) la / mo la*.

El treball Bo2005 representa un cas extrem de model reintegrador, ja que té com a objectiu subratllar la totalitat de les formes diferents del model normatiu i, si és possible, reintegrar la part omesa. El recurs utilitzat és la cursiva, que adopta diverses funcions.

Per una banda, posa de relleu certes unitats lèxiques, no normatives, que poden ser barbarismes, col·loquialismes o dialectalismes (*entonces, palàcio, ahí, tío, quidrar, pac, auia, p'a, mos, aixina, muic, agarrar, palometa, gaiato, bova*). Les altres propostes reintegradores només assenyalen en cursiva els castellanismes estilístics i canvis de codi.

Per altra banda, en la proposta de Bo2005 s'assenyalen minuciosament diferents elements localitzats en les paraules, que estan vinculats a una sèrie de fenòmens. Pot marcar elements pronunciats que difereixen de la norma. Com ara, resultats fonètics col·loquials (*«nengú, andult, domés, quintals, llunt, butjaca»*), partícules epentètiques dins l'àrea occitana, tenim l'exemple de Fabre-Lacroix (1973/1974), que optaren per transcriure els plurals femenins en la forma estàndard *-as*, i no en la forma dialectal *-es*, pròpia de la comarca estudiada.

59 Es tracta d'un ús molt particular dels parèntesis, que pot neutralitzar en certa manera els seus valors més propis, com ara, introduir aclariments o acotacions. En el model de transcripció de la plataforma digital Canpop, dirigida per Joan Borja, centrada en la cançó, els claudàtors són l'element gràfic encarregat de restituir els elements omesos.

ques de suport («quant, cadagú») o elements morfològics no normatius («s'enge-nollaven, vullc, sats, *siguent*, n'hi ha»). Així mateix pot marcar elements emmudits en el registre col·loquial, que són restituïts en l'escrit, vocàlics («ametles, *havien*, a on, deia, treien, hi havia, espereu-vos»), consonàntics («passar, dus-me, *altre*, va-ren, sàrria, trastades, *duendo*») i dígrafs («innocent, setmana, *accepte*). Poden ser síl·labes («ara, *cada*»).

Una situació que pot donar-se és que en una mateixa paraula convisquen dife-rents elements assenyalats amb cursiva, que a vegades responen a fenòmens diver-sos. Com ara, en la forma «sofocar» [sofo'ka] tenim un element restituït, la -r final, i un element vocàlic que no és normatiu. Es permet així una doble lectura del text, depenent dels objectius de cada lector; amb tot, en cas de dubte, hi ha la possibilitat de poder-se consultar l'apartat del llibre dedicat a l'estudi del dialecte local.

5. Els models mixtos

Hem considerat com a model mixt l'opció en què hi hagués una reintegració parcial d'elements. Per exemple, en Bu2000 hi ha una tria dels elements representats. No es restitueixen determinats sons emmudits (*pelà, tontaes, anae, tamé, sas* 'saps', *atres, fae* 'feia'). En canvi, es representa entre parèntesis algun dígraf col·loquialment reduït: *agu(t)zil*. Entre els recursos gràfics usats hi ha l'apòstrof: '*nar*, i l'accent cir-cumflex: *mô n'anirem*. L'accentuació reflecteix la pronúncia local: *pero, prudència, perque, que*.

6. Altres models

Un poble, un temps (Mi1995) [1a ed. 1974] és un treball pioner pel que fa a la meto-dologia de transcripció de converses orals respectant la integritat de les característi-ques del codi oral. Com manifesta l'autor en la introducció (Mi1995: 25), la base de partida és «la *koiné* dialectal mallorquina de les *Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Racó*». Es tracta d'un model de representació literària del dialecte mallorquí de gran acceptació, assentat en una tradició local. Presenta canvis al llarg del període en què es posà en pràctica (Guiscafrè 1996). L'edició literària exigeix convencions ortogràfiques, fixar els casos d'oscil·lacions formals. Hi ha un reflex dels fenòmens fonètics més estesos (*aigo, sini, tai*).

El model de Mi1995, en canvi, trasllada al codi escrit tots els resultats atestats en les enquestes, baldament fossen vacil·lants. Poden ser vocàlics (*arxeduc, ensiima-da, foldetes, guinavets, rem, sixanta, tixedors, tuthom, vermar, gonyar, voràs, 'via*) o consonàntics (*ansoltes, diven, agon, avon, covets, filova, meiem, dobbers, perde, vixicleta, craixofera*). Tot i que ocasionalment hi ha convencions ortogràfiques (com ara, *ho, bisbe, asmig*). L'apòstrof representa els casos no sistemàtics d'afèresi (com '*graviat*, però *metles*). Es regularitza el sistema de formes contractes dels articles a favor de *des, pes, cas* (i no *p'es, ca's*, de l'ARM). Se segueixen en part les propostes

de l'ARM per als elements paragògics contextuals: *hei* 'hi'; *else* 'els'; *an, a ne* 'a', *ambe* 'amb' (per exemple *hei ha, else veia, an això, a ne què?, ambe qui?*).⁶⁰ És interessant el sistema de formes aglutinades presentat: *asmig, cameva, londemà, munpare, pentura, perhom, ximateix*. El sistema gràfic es posa al servei de la realitat fonètica, com podem veure en l'accentuació (*esser, perque*) i en l'ús dels grafemes (*io, vaia, retgirar, pelícua*). Es marquen amb una cursiva els castellanismes i certs resultats connotats (com *letrecidat*).

El model de GRFO1984 és també parcialment dialectològic perquè no es proposa representar els emmudiments sistemàtics. Tanmateix és molt exhaustiva la informació lingüística que ofereix la transcripció, acompanyada de les notes a peu de pàgina, que permet copsar diversos fenòmens dialectals (com, *atre, vos* 'vols', *sapier* 'saber', *pò* 'però', *païssa* 'pallissa', *igol* 'igual', *con* 'quan', *prei* 'parell', *pitit*).

Les dades es completen amb els elements gràfics auxiliars, com ara l'apòstrof, que representa l'afèresi (*en* 'cabat) i l'elisió (*ficà* '-s'hi, *è* 'és', *don* 'dóna'), no de manera sistemàtica (*pa* 'pas', *aquet puestos*). Amb un objectiu filològic fa servir rigorosament un sistema de signes diacrítics per a representar determinats fenòmens d'obertura de les vocals *ee* i *oo* (per exemple, *cotre* 'quatre', *ell*). Especialment és interessant la proposta de representar amb un punt els casos de realitzacions epentètiques de vocals: *ens.a, us.a, els.a, amb.a, a.hi, a.ho, a.viam*, i consonants: *a.n, on.t, an.ta, con.t, a.g on*.

7. Conclusions

L'objectiu amb què s'ha arreglat un text determina el tipus de reproducció escrita que se'n puga fer. L'opció de transcriure fidelment un text etnopoètic compilat en un enregistrament implica una sensibilitat devers la informació lingüística i sociolingüística que conté. Suposa un grau d'interferència menor en el procés de transferir un text oral al codi escrit, cosa que pot facilitar possibles estudis multidisciplinaris posteriors.

Tanmateix no hi ha un consens en els criteris de representació dels fenòmens dialectològics documentats. Es pot observar, per exemple, en les diverses propostes de representar la *n* epentètica de la preposició *a* en certs contextos: *a n aquell / a'n aquell / a n'aquell / a n-aquell / a-n aquell / an aquell / ane aquell / en aquell / a aquell*, o de la reducció del sufix *-ada*: *tancaa / tanca(d)a / tancada / tancâ / tancà / tancada*.

En general, els col·lectors s'han adaptat al sistema ortogràfic català, tot i que poden haver-hi usos no normatius i es poden adaptar determinats signes auxiliars per a finalitats específiques, com ara l'apòstrof, l'accent circumflex, el parèntesi, el punt volat, el guionet. Així mateix, hi ha en comú l'objectiu filològic de transcriure fidel-

⁶⁰ Hi ha una evolució quant a les propostes per a aquest fenomen des de les edicions més antigues de l'ARV (*elze, an-e qui, amb-e qui, hu / eu, hi / ey*) fins a les darreres (*else, ane qui, amb qui / ambe qui, ho, hi*).

ment els fenòmens dialectològics. No obstant això, no és majoritària la proposta que hem anomenat «filològica» de representar totes les característiques. La majoria han optat per una tria d'elements, els no sistemàtics, com proposava Pujol (1985). Una part de les propostes tenen l'objectiu de conciliar la transcripció fidel i una possible lectura normativa dels materials. Els hem anomenat «models reintegradors», perquè han desenvolupat un sistema de restitucions dels elements emmudits o realitzats de manera no normativa.

Com que no hi ha un model de transcripció de referència, seria necessari seguir uns quants principis bàsics. Com assenyala Oriol (2002: 134-135), és fonamental l'ús dels signes propis del sistema ortogràfic, la coherència en l'aplicació dels criteris, l'explicació del model emprat i dels possibles casos de vacil·lacions en els informants. Així mateix seria interessant de valorar el grau de convencionalisme que poden tenir ocasionalment els elements gràfics, com ara, determinats dígrafs o grups consonàntics cultes, a l'hora d'optimitzar la tasca de transcripció. És sobretot important de ser exhaustius en els criteris de transcripció, ja que això repercutirà en l'eficàcia del model que es faci servir. Amb tot, cal assumir que tota opció pressuposa un cert grau d'arbitrarietat, amb la possibilitat de generar situacions contradictòries, discutibles.

ANNEX

El present annex mostra exemples representatius de les diferents propostes de transcripcions de textos orals narratius que s'han tractat en aquest treball. Per raons d'espai, es tracta només d'extractes breus, per a més informació ens remetem a la bibliografia.

Model dialectològic (Be2011: 261)

I al rabosot tanca (a)ls ulls i obri la boca, porque era un bovo, i la raboseta as baxa les bragues i li caga tota la cara. I al rabosot diu: «Ai, que m'has embrutat!». I la raboseta baxa de l'abre i arranca a córrer i se'n va pac a casa i no se la va poder minjar.

Model dialectològic (Car2004: 111)

I un dia, com tots es anys, va aplegà la matança del porc, el tio Bufonat el va matà. I entre tots va fe es botifarres i es llonganisses. I ho van penjà pa deixar-ho secà dal, en la cambra, damun d'unes canyes que estaven a prop del terrat. Totes ben arreglaetes pa que se secaren ben secaes. Però la familia estava mol impacien pa provà l'embotit del tio Bufonat.

Model dialectològic (Pe1999: 36)

Entoces ella, com no sabia lo que eren nyoretas ajuegaes,⁶¹ va comprâ un quilo de nyoretas, es va tirâ al pou i, quan va venî el seu home, diu: «Xica, posa-me la sopa.

61 En nota s'explica que es pronuncia amb la fricativa velar sorda [x].

¿M'hauràs fet es nyoretetes ajuegaes?». Diu: «Sí, pero com no es saques tu, no te's menjaràs».

Model dialectològic (FFMN2010: 59)

I llavons pués lo príncipe li va agradar més eixa que cap i va ballar en ella pos molt rato, molt rato, i quan ja estae a punt de tocar les dotze, quan va tocar la primera campanà, ella se'n va anar corrents, corrents, corrents i se li va quedar una sabateta a les escaleres. I el rei, quan va eixir, vénga a buscâ-la.

Model reintegrador (Carx1998: 127)

Això, quan jo vaig nàixer ja estava i molt abans també. Ahí segun vivien ells i tenien us passa(d)issos. De ahí de la Torre del Rico tenien us passa(d)issos a us coves que li dien la Sima, es Simes, i d'ahí (d)es Simes tenien un a(l)tre passa(d)ís a la serra de Quives.⁶²

Model reintegrador (Bo2005: 128)

Entonces va vindre el daixò de la boda i la xica i la criada se'n varen anar en un cavall a cadaguna. I el cavall de la princesa era blanc, parlava i li deien Balada. I la mare, ja veus, la pena en què es *despedia* de la xica. Però⁶³ com allà no la coneixien, la criada, que era molt roín, quan estaven a mitjan camí diu: «Descansem». Van baixar del cavall i es varen posar a descansar.

Model mixt (Bu2000: 46)

Hi havie un agua(t)zil que tenie un camp de melons molt majos, ne tenie molts i molt grossos. I anae dient pa allí pel poble que tenie molts melons, pero que ningú els hi pendrie, perque ell cada nit anae a quedâ's allí al melonar.

Mi1995: 291

Varen fer una torre, perque sa gent no hi volia habitar, perque es moros hei desembarcaven, i si trobaven un pastor o un porquer, el 'gafaven i el se'n menaven, i llavò el feien esclau i el venien, i no hi volien anar, i varen fer aqueixa torre, es senyor, per talaiaer es *barcos* des moros com venien, 'xuixí que venien es *barcos*: «Au, cap a la vila... o cap aquí deçà!».

GRFO1984: 37-38

Bèno, 'nar passant. Pobric! I al cap de l'any el van deixar. Li obren la porta i el van engegar. I èll va anar al Bac; en comptes d'anar a casa seu, èll va anar al Bac. I el

62 Un criteri d'aquest treball és transcriure sense restituir les variants col·loquials dels articles plurals determinats i indeterminats: *es* <els, les, *us* <uns, unes.

63 S'hi sol seguir la normativa valenciana quant a l'accentuació, al marge de la pronúncia local (*però*, *què*).

sagal es va, es va discutir-se⁶⁴ de tot a tot i de ran i arreu. | I la truja... [riu] Va tornar a atreví'-se a tornar a gordar el bestiar del Bac i la truja li va tornar a sortir. I li va dí'-li: «Ja t'ho pots ben cardà'-t'ho tot, ja te pots 'nant passejant per 'quí. No t'emprenyaré pa més, per tanca'-me a.n allà, per no veure més ni sol ni lluna!».

BIBLIOGRAFIA

Abreviatures: ARM: Alcover (1929), Be2011: Beltran (2011), Bo2005: Guardiola-Beltran (2005), Bu2000: Buj (2000), Ca2007: Carrégalo (2007), Car2004: Carrillo (2005), Carx1998: Limorti-Quintana (1998), Co2001: Vallbona-Carrió (2001, 2007), Di1999: Diéguez *et al.* (1999), 2010: Oriol-Navarro-Sales (2010), Go1996: González (1996), GRFO1984: Aiats-Roviró-Roviró (1984), Lle2014: Masip-Montardit-Prenafeta (2014), Mi1995: Miralles (1995), Mo2009: Monjo (2009), Pe1999: Pérez (1998), Qu1986: Quintana (1986), Qu1995: Quintana (1995), Qu1997: Quintana (1997), Ro1999: Roig-Roig (1999), Ve1998: Veny (1998), Ver1991: Verge (1991).

ALCOVER, A. (1929): *Aplech de Rondayes Mallorquines d'En Jordi des Recó*, X, Palma, Alcover.

ALCOVER, A. (1986): *Rondaies Mallorquines d'En Jordi des Racó*, X, Palma, Moll.

AIATS, J.; ROVIRÓ, I.; ROVIRÓ, X. (1984): *El folklore de Rupit i Pruit. II. Narracions*, Vic, Eumo.

BELTRAN, V. (2011): *Estudi geolingüístic dels parlars de la Marina Alta. L'empremta mallorquina*, Ondara-Pedreguer, Mancomunitat de la Marina Alta – IC de la Marina Alta.

BEVIÀ, M.; LOUIS, M. (2017): «Models d'intervenció en les torres de l'Horta d'Alacant», dins Enric ARAGONÉS; Juan LÓPEZ, J. (eds.): *Les torres de l'Horta d'Alacant*, Alacant, Publicacions de la Universitat d'Alacant, p. 49-55.

BONET, E. (2002): «Cliticització», dins *Gramatica del català contemporani*, I, Empúries, Barcelona, p. 933-989.

BERTRAN, P. (1989) [1a edició 1909]: *El rondallari català*, Barcelona, Altafulla (edició de Josep M. Pujol).

BUJ, À (2000): *Davall de la figuera. Històries de la tia Pasquala*, Calaceit, AC del Matarranya – IE Turolenses – Penya Rostoll.

CARRÉGALO, J. A. (2007): *Mont-roig. El patrimoni immaterial (la literatura oral)*, Calaceit, AC del Matarranya – Iniciativa Cultural de la Franja – Gobierno de Aragón.

CARRILLO, P. (2004): *Això diu que era. Antropologia dels contes populars*, València, Carena.

CLAMARUNT, T. (1985): *Contalles. Així parlem a les comarques de la Franja*, Saragossa, Diputació General de Aragón.

COLL, P. (1993): *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava*, Barcelona, La Magrana [1a ed. 1986].

64 En una nota s'indica «es va explicar».

- FABRE, D.; LACROIX, J. (1973, 1974): *La tradition orale du conte occitan. Les Pyrénées Audoises*, 2 vols., Paris, PUF.
- DIÉGUEZ, M. A. et al (1999): *Rondalles de la Marina*, Altea, Caixaltea – APA IBM Altea.
- GÓMEZ, G. (2016): *Gramàtica del català rossellonès*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GONZÁLEZ, C. (1996): *Despallero fant. Recopilación y estudio de relatos de tradición oral en la comarca del Baix Cinca*, Igualada, La Sitja: IE del Baix Cinca – IE Altoaragoneses – Ajuntament de Fraga.
- GUARDIOLA, M. I. – BELTRAN, V. (2005): *Bolulla la Caramulla: Cultura Popular i Llengua d'un poble de la Marina*, Alacant, IAC Juan Gil-Albert.
- GUISCAFRÈ, J (1996): «Una bibliografia de les edicions i les traduccions de les rondalles de mossèn Alcover», *Randa* (Barcelona), núm. 38 (1996), p. 151-221.
- LLONG, J. (2012): *40 anys de teatre popular a Catalunya Nord del 1971 al 2012*, Perpinyà, Trabucaire.
- LIMORTI, E.; QUINTANA, A. (1998): *El Carxe. Recull de literatura popular valenciana de Múrcia*, Alacant, IAC Juan Gil-Albert-Diputació d'Alacant.
- MASIP, R.; MONTARDIT, F; PRENAFETA, D. (2014): *Lo lleidatà és fàcil*, Juneda, Fonoll.
- MIRALLES, J. (1995): *Un poble, un temps* (2a edició), Miquel Font, Mallorca [1a ed. 1974].
- MONJO, J. L. (2009): «La tradició rondallística a Guardamar (Baix Segura). Antologia de textos», dins *Llengües i fets, actituds i franges. Miscel·lània de treballs etnològics, filològics i lingüístics oferts a Artur Quintana i Font*, p. 269-288.
- NAVARRO, P. (1994): *El parlar de la Fatarella*, Calaceit, Centre d'Estudis de la Terra Alta.
- ORIOI, C. (2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*, Valls, Cossetània.
- ORIOI, C.; NAVARRO, P.; SALES, M. (2010): *Literatura oral a Faió, Favara, Maella i Nonasp*, Calaceit, AC del Matarranya – Amics de Nonasp – Instituto Fernando El Católico – Gobierno de Aragón.
- PÉREZ, V. J. (1999): «Rondalles de Crevillent», *Revista del Vinalopó*, núm. 1 (1998), p. 33-47.
- PUJOL, J. M. (1985) [circa]: *Normes de transcripció dels enregistraments magneto-fònics (Literatura tradicional)* [apunts del curs 1985-1986], Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana (Tarragona).
- PRAT, E.; VILA, P. (2002): *Mil anys de llengua i literatura catalanes al Rosselló*, Perpinyà, Trabucaire.
- QUINTANA, A. (1986): «El parlar de la Codonyera. Resultat d'unes enquestes», *Estudis Romànics*, núm. 17 (1976-1980), p. 1-253.
- QUINTANA, A. (1995): *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i*

Mequinensa. 1. *Narrativa i teatre*, Calaceit, IE Turolenses – AC del Matarranya – Carrutxa.

QUINTANA, A. (1997): *Bllat colrat! Literatura catalana del Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça*, Calaceit, IE Altoaragoneses–IE del Baix Cinca – IE Ilerdencs – Diputació General d'Aragó.

ROIG, R.; ROIG, M. (1999): *Contes i jocs populars de les valls de Guadalest i de l'Algar*, Alacant, IAC Juan Gil-Albert.

ROVIRA, J. J. (2002): *Cantadors del Delta. Teixidor, Lo Noro, Caragol, Tortosa, Querol*.

SISTAC, R. (1998): *El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*, Esterri d'Àneu, Consell General de les Valls d'Àneu.

VALLBONA, J – CARRIÓ, B. (eds.) (2001/2007): *Converses amb la nostra gent*, 2 vols., Calonge, Papafigo.

VENY, J. (1998): *Els parlars catalans*, Palma, Moll [reedició ampliada de l'edició de 1982].

VERGE, J. A. (1991): «Consideracions sobre alguns contes de Rossell», *2s Jornadas sobre arte y tradiciones en el Maestrazgo*, II (Alcossebre, 1989), Benicarló, p. 180-211.